

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

2. Η συλλογή των μεσαίου μήκους ομιλιών - Σχόλια
(2. Majjhima Nikāya - Aṭṭhakathā)

3. Σχόλια για τις τελευταίες πενήντα ομιλίες (3. Upariparihāsa-
aṭṭhakathā)

5. Το κεφάλαιο για τις έξι αισθητήριες βάσεις
(5. Saḷāyatanavaggo)

PaliVerse

2. Η συλλογή των μεσαίου μήκους ομιλιών - Σχόλια

3. Σχόλια για τις τελευταίες πενήντα ομιλίες

5. Saḷāyatanaṅgaṇaṃ

1. Anāthapiṇḍikovādasuttavaṇṇanā

383. Evaṃ me sutanti anāthapiṇḍikovādasuttaṃ. Tattha bāḷhagilānoti adhimattagilāno maraṇaseyyaṃ upagato. Āmantesīti gahapatissa kira yāva pādā vahiṃsu, tāva divase sakiṃ vā dvikkhattuṃ vā tikkhattuṃ vā buddhupaṭṭhānaṃ akhaṇḍaṃ akāsi. Yattakañcassa satthu upaṭṭhānaṃ ahosi, tattakaṃyeva mahātherānaṃ. So ajja gamanapādassa pacchinnattā anuṭṭhānaseyyaṃ upagato sāsanaṃ pesetukāmo aññataraṃ purisaṃ āmantesi. Tenupasaṅkamīti bhagavantaṃ āpucchitvā sūriyatthaṅgamanavelāya upasaṅkami.

384. Paṭikkamantīti osakkanti, tanukā bhavanti. Abhikkamantīti abhivaḍḍhanti ottharanti, balavatiyo honti.

Abhikkamosānaṃ paññāyati no paṭikkamoti yasmiñhi samaye mārāṇantikā vedanā uppajjati, uparivāte jalitaggi viya hoti, yāva usmā na pariyādiyati, tāva mahatāpi upakkamena na sakkā vūpasametum, usmāya pana pariyādināya vūpasammati.

385. Athāyasmā sārīputto cintesi - “ayaṃ mahāseṭṭhissa vedanā mārāṇantikā, na sakkā paṭibāhitum, avasesā kathā niratthakā, dhammakathamassa kathessāmī”ti. Atha naṃ taṃ kathento tasmāti hātiādīmāha. Tattha tasmāti yasmā cakkhum tīhi gāhehi gaṇhanto uppannaṃ mārāṇantikaṃ vedanaṃ paṭibāhitum samattho nāma natthi, tasmā. Na cakkhum upādiyissāmīti cakkhum tīhi gāhehi na gaṇhissāmi. Na ca me cakkhunissitaṃ viññāṇanti viññāṇaṇcāpi me cakkhunissitaṃ na bhavissati. Na rūpanti heṭṭhā āyatanarūpaṃ kathitaṃ, imasmim ṭhāne sabbampi kāmabhavarūpaṃ kathento evamāha.

386. Na idhalokanti vasanaṭṭhānaṃ vā ghāsacchādanaṃ vā na upādiyissāmīti attho. Idañhi paccayesu aparitassanattaṃ kathitaṃ. Na paralokanti ettha pana manussalokaṃ ṭhapetvā sesā paralokā nāma. Idaṃ - “asukadevaloke nibbattitvā asukaṭṭhāne bhavissāmi, idaṃ nāma khādissāmi bhuñjissāmi nivāsessāmi pārūpissāmī”ti evarūpāya paritassanāya pahānatthaṃ vuttaṃ. Tampi na upādiyissāmi, na ca me tannissitaṃ viññāṇaṃ bhavissatīti evaṃ tīhi gāhehi parimocetvā therō desanaṃ arahattanikūṭena niṭṭhapesi.

387. Olīyasīti attano sampattiṃ disvā ārammaṇesu bajjhasi allīyasīti. Iti āyasmā ānando - “ayampi nāma gahapati evaṃ saddho pasanno maraṇabhayaṃ bhāyati, añño ko na bhāyissatī”ti maññamāno tassa gāḷhaṃ katvā ovādaṃ dento evamāha. Na ca me evarūpī dhammīkathā sutapubbāti ayaṃ upāsako - “satthu santikāpi me evarūpī dhammakathā na sutapubbā”ti vadati, kiṃ satthā evarūpi sukhumaṃ gambhīrakathaṃ na kathetīti? No na katheti. Evaṃ pana cha ajjhakkāni āyatanāni cha bāhirāni cha viññāṇakāye cha phassakāye cha vedanākāye cha dhātuyo

pañcakkhandhe cattāro arūpe idhalokañca paralokañca dassetvā
diṭṭhasutamutaviññātavasena arahatte pakkipitvā kathitakathā etena na sutapubbā,
tasmā evaṃ vadati.

Apicāyaṃ upāsako dānādhimutto dānābhirato buddhānaṃ santikaṃ gacchanto
tucchahattho na gatapubbo. Purebhattaṃ gacchanto yāgukhajjakādīni gāhāpetvā
gacchati, pacchābhattaṃ sappimadhuphāṇitādīni. Tasmim̐ asati vālikaṃ gāhāpetvā
gandhakuṭipariveṇe okirāpeti, dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhivā gehaṃ gato.
Bodhisattagatiko kiresa upāsako, tasmā bhagavā catuvīsati saṃvaccharāni
upāsakassa yebhuyyena dānakathameva kathesi - “upāsaka, idaṃ dānaṃ nāma
bodhisattānaṃ gatamaggo, mayhampi gatamaggo, mayā satahassakappādhikāni
cattāri asaṅkhyeyyāni dānaṃ dinnaṃ, tvaṃ mayā gatamaggameva anugacchasi”ti.
Dhammasenāpatiādayo mahāsāvakaṃ attano attano santikaṃ āgatakāle
dānakathamevassa kathenti. Tenevāha na kho gahapati gihīnaṃ odātavasanānaṃ
evarūpī dhammīkathā paṭibhātīti. Idaṃ vuttaṃ hoti - gahapati gihīnaṃ nāma
khattavatthuhiraññasuvaṇṇadāsīdāsaputtabhariyādīsū tibbo ālayo tibbaṃ
nikantipariyutṭhānaṃ, tesam̐ - “ettha ālayo na kātabbo, nikanti na kātabbā”ti kathā
na paṭibhāti na rucati.

Yena bhagavā tenupasaṅkamīti kasmā upasaṅkami? Tusitabhavane kirassa
nibbattamattasseva tigāvutappamāṇaṃ suvaṇṇakkhandhaṃ viya vijjotamānaṃ
attabhāvaṃ uyyānavimānādisampattiñca disvā - “mahatī ayaṃ mayhaṃ sampatti,
kiṃ nu kho me manussapathe kammaṃ kata”nti olovento tīsu ratanesu adhikāraṃ
disvā cintesi “pamādaṭṭhānamidaṃ devattaṃ nāma, imāya hi me sampattiyā
modamānassa satisammosopi siyā, handāhaṃ gantvā mama jetavanassa ceva
bhikkhusaṅghassa ca tathāgatassa ca ariyamaggassa ca sārīputtattherassa ca
vaṇṇaṃ kathetvā tato āgantvā sampattiṃ anubhavissāmī”ti. So tathā akāsi. Taṃ
dassetuṃ atha kho anāthapiṇḍikotiādi vuttaṃ.

Tattha isisaṅghanisevanti bhikkhusaṅghanisevitaṃ. Evaṃ paṭhamagāthāya
jetavanassa vaṇṇaṃ kathetvā idāni ariyamaggassa vaṇṇaṃ kathento kammaṃ vijjā
cātīādimāha. Tattha kammanti maggacetanā. Vijjāti maggapaññā. Dhammoti
samādhīpakkhiko dhammo. Sīlaṃ jīvitamuttamanti sīle paṭiṭṭhitassa jīvitaṃ uttamanti
dasseti. Atha vā vijjāti diṭṭhisāṅkappo. Dhammoti vāyāmasatisamādhayo. Sīlanti
vācākamantājīvā. Jīvitamuttamanti etasmim̐ sīle paṭiṭṭhitassa jīvitaṃ nāma
uttamaṃ. Etena maccā sujjhantīti etena aṭṭhaṅgikena maggena sattā visujjhanti.

Tasmāti yasmā maggena sujjhanti, na gottadhanēhi, tasmā. Yoniso vicine dhammanti
upāyena samādhīpakkhīyaṃ dhammaṃ vicineyya. Evaṃ tattha visujjhatīti evaṃ
tasmim̐ ariyamagge visujjhati. Atha vā yoniso vicine dhammanti upāyena
pañcakkhandhadhammaṃ vicineyya. Evaṃ tattha visujjhatīti evaṃ tesu catūsū
saccesu visujjhati.

Idāni sārīputtattherassa vaṇṇaṃ kathento sārīputto vātīādimāha. Tattha sārīputto
vātī avadhāraṇavacanaṃ. Etehi paññādīhi sārīputtova seyyoti vadati. Upasamenāti
kilesaupasamena. Pāraṅgatoti nibbānaṃ gato. Yo koci nibbānaṃ patto bhikkhu, so
etāvaparamo siyā, na therena uttaritaro nāma atthīti vadati. Sesam̐ sabbattha
uttānamevāti.

2. Channovādasuttavaṇṇanā

389. Evaṃ me sutanti channovādasuttaṃ. Tattha channoti evaṃnāmako thero, na abhinikkhamanaṃ nikkhantatthero. Paṭisallānāti phalasamāpattito. Gilānapucchakāti gilānupaṭṭhānaṃ nāma buddhavaṇṇitaṃ, tasmā evamāha. Satthanti jīvitahāraṃ sattham. Nāvakaṃ khāmīti icchāmi.

390. Anupavajjanti anuppattikaṃ appaṭisandhikaṃ.

391. Etaṃ mamātiādini taṇhāmānadiṭṭhigāhavasena vuttāni. Nirodhaṃ disvāti khayavayaṃ ñatvā. Netaṃ mama nesohamasmi na meso attāti samanupassāmīti aniccaṃ dukkhaṃ anattāti samanupassāmi.

393. Tasmāti yasmā māraṇantikavedanaṃ adhivāsetuṃ asakkonto sattham āharāmīti vadati, tasmā. Puthujjano āyasmā, tena idampi manasi karohīti dīpeti. Niccakappanti niccakālaṃ. Nissitassāti taṇhādiṭṭhihi nissitassa. Calitanti vipphanditaṃ hoti. Passaddhīti kāyacittapassaddhi, kilesapassaddhi nāma hotīti attho. Natīti taṇhānati. Natiyā asatīti bhavattāya ālayanikantipariyuṭṭhānesu asati. Āgatigati na hotīti paṭisandhivasena āgati nāma na hoti, cutivasena gamanaṃ nāma na hoti. Cutūpapātoti cavanavasena cuti, upapajjanavasena upapāto. Nevidha na huraṃ na ubhayamantarenāti nayidha loke, na paraloke, na ubhayattha hoti. Esevanto dukkhassāti vaṭṭadukkhakilesadukkhassa ayameva anto ayaṃ paricchedo parivaṭumabhāvo hoti. Ayameva hi ettha attho. Ye pana “na ubhayamantarenā”ti vacanaṃ gahetvā antarābhavaṃ icchanti, tesaṃ uttaraṃ heṭṭhā vuttameva.

394. Sattham āhasesīti jīvitahāraṃ sattham āhari, kaṇṭhanāliṃ chindi. Athassa tasmīṃ khaṇe maraṇabhayaṃ okkami, gatinimittaṃ upaṭṭhāsi. So attano puthujjanabhāvaṃ ñatvā saṃviggo vipassanaṃ paṭṭhapetvā saṅkhāre pariggaṇhanto arahattaṃ patvā samasīsī hutvā parinibbāyi. Sammukhāyeva anupavajjatā byākatāti kiñcāpi idaṃ therassa puthujjanakāle byākaraṇaṃ hoti, etena pana byākaraṇena anantarāyamassa parinibbānaṃ ahosi. Tasmā bhagavā tameva byākaraṇaṃ gahetvā kathesi. Upavajjakulānīti upasaṅkamitabbakulāni. Iminā thero, - “bhante, evaṃ upaṭṭhākesu ca upaṭṭhāyikāsu ca vijjamānāsu so bhikkhu tumhākaṃ sāsane parinibbāyissatī”ti pucchati. Athassa bhagavā kulesu saṃsaggābhāvaṃ dīpento honti hete sārīputtātiādīmāha. Imasmiṃ kira tṭhāne therassa kulesu asaṃsatṭhabhāvo pākaṭo ahosi. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdanīyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Channovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Puṇṇovādasuttavaṇṇanā

395. Evaṃ me sutanti puṇṇovādasuttaṃ. Tattha paṭisallānāti ekībhāvā. Taṃ ceti taṃ cakkhuñceva rūpañca. Nandīsamudayaṃ dukkhasamudayaṃ nandīyā taṇhāya samodhānena pañcakkhandhadukkhassa samodhānaṃ hoti. Iti chasu dvāresu dukkhaṃ samudayaṃ dvinnāṃ saccānaṃ vasena vaṭṭaṃ matthakaṃ pāpetvā dassesi. Duttiyanaye nirodho maggoti dvinnāṃ saccānaṃ vasena vivaṭṭaṃ

matthakam pāpetvā dassesi. Iminā ca tvaṃ puṇṇāti pāṭiyekko anusandhi. Evaṃ tāva vaṭṭavivaṭṭavasena desanaṃ arahatte pakkhipitvā idāni puṇṇattheraṃ sattasu ṭhānesu sīhanādaṃ nadāpetuṃ iminā ca tvantiādimāha.

396. Caṇḍāti duṭṭhā kibbisā. Pharusāti kakkhaḷā. Akkosissantīti dasahi akkosavatthūhi akkosissantī. Paribhāsissantīti kiṃ samaṇo nāma tvaṃ, idaṃca idaṃca te karissāmāti tajjessanti. Evametthāti evaṃ mayhaṃ ettha bhavissati.

Daṇḍenāti catuhatthena daṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā. Satthenāti ekatodhārādīnā. Satthahāraṃ pariyasantīti jīvitahāraṃ satthaṃ pariyesanti. Idaṃ thero tatiyapārājikavatthusmiṃ asubhakathaṃ sutvā attabhāvena jigucchantānaṃ bhikkhūnaṃ satthahārapariyesanaṃ sandhāyāha. Damūpasamenāti ettha damoti indriyaṃvarādīnaṃ etaṃ nāmaṃ. “Saccena danto damasā upeto, vedantagū vusitabrahmacariyo”ti ettha hi indriyaṃvarado damoti vutto. “Yadi saccā damā cāgā, khantiyā bhiyyodha vijjatī”ti ettha paññā damoti vutto. “Dānena damena saṃyamena saccavajjena”ti ettha uposathakammaṃ damoti vuttaṃ. Imasmiṃ pana sutte khanti damoti veditabbā. Upasamoti tasseva vevacanaṃ.

397. Atha kho āyasmā puṇṇoti ko panesa puṇṇo, kasmā panettha gantukāmo ahoṣīti. Sunāparantavāsiko eva eso, sāvattiyaṃ pana asappāyavihāraṃ sallakkhetvā tattha gantukāmo ahosi.

Tatrāyaṃ anupubbikathā - sunāparantaraṭṭhe kira ekasmiṃ vāṇijakagāme ete dve bhātaro. Tesu kadāci jeṭṭho pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadaṃ gantvā bhaṇḍaṃ āharati, kadāci kaniṭṭho. Imasmiṃ pana samaye kaniṭṭhaṃ ghare ṭhapetvā jeṭṭhabhātiko pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadacārikaṃ caranto anupubbena sāvattiyaṃ patvā jetavanassa nātidūre sakaṭasatthaṃ nivāsetvā bhuttaṭṭarāso parijanaparivuto phāsukaṭṭhāne nisīdi.

Tena ca samayena sāvattivāsino bhuttaṭṭarāsā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya suddhuttarāsāṅgā gandhapupphādihatthā yena buddho yena dhammo yena saṅgho, tanninnā tapponā tappābbhārā hutvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā jetavanaṃ gacchanti. So te disvā “kahaṃ ime gacchanti”ti ekamanussaṃ pucchi. Kiṃ tvaṃ ayyo na jānāsi, loke buddhadhammasaṅgharatanāni nāma uppannāni, iccesa mahājano satthu santike dhammakathaṃ sotuṃ gacchatīti. Tassa buddhoti vacanaṃ chaviccammādīni chinditvā aṭṭhimiṇjaṃ āhacca aṭṭhāsi. Atha attano parijanaparivuto tāya parisāya saddhiṃ vihāraṃ gantvā satthu madhurassarena dhammaṃ desentassa parisapariyante ṭhito dhammaṃ sutvā pabbajjāya cittaṃ uppādesi. Atha tathāgatena kālaṃ viditvā parisāya uyyojitāya satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā svātanāya nimantetvā dutiyadvāse maṇḍapaṃ kāretvā āsanāni paññāpetvā buddhappamukhassa saṅghassa mahādānaṃ datvā bhuttaṭṭarāso uposathaṅgāni adhiṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṃ pakkosāpetvā, ettakaṃ bhaṇḍaṃ vissajjitaṃ, ettakaṃ na vissajjitaṃ sabbhaṃ ācikkhitvā - “imaṃ sāpateyyaṃ mayhaṃ kaniṭṭhassa dehī”ti sabbhaṃ niyyātetvā satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaparāyaṇo ahosi.

Athassa kammaṭṭhānaṃ manasikarontassa kammaṭṭhānaṃ na upaṭṭhāti. Tato cintesi - “ayaṃ janapado mayhaṃ asappāyo, yaṃnūnāhaṃ satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā sakaṭṭhānameva gaccheyya”nti. Atha pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā sāyanhasamaye paṭisallānā vuṭṭahitvā bhagavantaṃ upasaṅkamitvā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā satta sīhanāde naditvā pakkāmi. Tena vuttaṃ - “atha kho

āyasmā puṇṇo...pe... viharatī”ti.

Kattha panāyaṃ vihāsīti? Catūsu ṭhānesu vihāsi, sunāparantaraṭṭhaṃ tāva pavisitvā ajuhatthapabbate nāma pavisitvā vāṇijagāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Atha naṃ kaniṭṭhabhātā sañjānitvā bhikkhaṃ datvā, “bhante, aññattha agantvā idheva vasathā”ti paṭiññaṃ kāretvā tattheva vasāpesi.

Tato samuddagirivihāraṃ nāma agamāsi. Tattha ayakantapāsāṇehi paricchinditvā katacaṅkamo atthi, taṃ koci caṅkamitum samattho nāma natthi. Tattha samuddavīciyo āgantvā ayakantapāsāṇesu paharitvā mahāsaddaṃ karonti. Theraṇaṃ - “kammaṭṭhānaṃ manasikarontānaṃ phāsuvihāro hotū”ti samuddaṃ nissaddaṃ katvā adhiṭṭhāsi.

Tato mātulagiriṃ nāma agamāsi. Tattha sakuṇasaṅgho ussanno, rattiṅca divā ca saddo ekābaddhova hoti, thero imaṃ ṭhānaṃ aphāsukanti tato makulakārānavihāraṃ nāma gato. So vāṇijagāmassa nātidūro naccāsanno gamanāgamanasampanno vivitto appasaddo. Thero imaṃ ṭhānaṃ phāsukanti tattha rattiṭṭhānadivāṭṭhānacaṅkamanādīni kāretvā vassaṃ upagacchi. Evaṃ catūsu ṭhānesu vihāsi.

Athekadivasam tasmimyeva antovasse pañca vāṇijasatāni parasamuddaṃ gacchāmāti nāvāya bhaṇḍaṃ pakkhipiṃsu. Nāvārohanadivase therassa kaniṭṭhabhātā theram bhojetvā therassa santike sikkhāpadāni gahetvā vanditvā gacchanto, - “bhante, mahāsamuddo nāma appameyyo anekantarāyo, amhe āvajjeyyāthā”ti vatvā nāvaṃ āruhi. Nāvā uttamajavena gacchamānā aññataram dīpakaṃ pāpuṇi. Manussā pātarāsaṃ karissāmāti dīpake otiṇṇā. Tasmim dīpe aññaṃ kiñci natthi, candanavanameva ahosi.

Atheko vāsiyā rukkaṃ ākoṭetvā lohitaṇḍanabhāvaṃ ñatvā āha - “bho mayaṃ lābhatthāya parasamuddaṃ gacchāma, ito ca uttari lābho nāma natthi, caturaṅgulamattā ghaṭikā sataṣaṇṇaṃ agghati, hāretabbakayuttaṃ bhaṇḍaṃ hāretvā candanassa pūremā”ti. Te tathā kariṃsu. Candanavane adhiṭṭhā amanussā kujjhitvā - “imehi amhākaṃ candanavanaṃ nāsitaṃ, ghātessāma ne”ti cintetvā - “idheva ghātitesu sabbaṃ vanaṃ ekaṃ kuṇapaṃ bhavissati, samuddamajjhe nesaṃ nāvaṃ osīdessāmā”ti āhaṃsu. Atha tesam nāvaṃ āruya muhuttaṃ gatakāleyeva uppādikaṃ utṭhapetvā sayampi te amanussā bhayānakāni rūpāni dassayiṃsu. Bhūtā manussā attano attano devatā namassanti. Therassa kaniṭṭho cūlapuṇṇakuṭumbiko - “mayhaṃ bhātā avassayo hotū”ti therassa namassamāno aṭṭhāsi.

Theropi kira tasmimyeva khaṇe āvajjitvā tesam byasanuppattiṃ ñatvā vehāsaṃ uppatitvā sammukhe aṭṭhāsi. Amanussā theram disvā “ayyo puṇṇatthero etī”ti pakkamiṃsu, uppādikaṃ sannisīdi. Thero mā bhāyathāti te assāsetvā “kahaṃ gantukāmatthā”ti pucchi. Bhante, amhākaṃ sakaṭṭhānameva gacchāmāti. Thero nāvaṃ phale akkamitvā “etesam icchitaṭṭhānaṃ gacchatū”ti adhiṭṭhāsi. Vāṇijā sakaṭṭhānaṃ gantvā taṃ pavattiṃ puttadārassa ārocetvā “etha theram saraṇaṃ gacchāmā”ti pañcasatā attano pañcamātugāmasatehi saddhiṃ tisu saraṇesu patiṭṭhāya upāsakattaṃ paṭivedesuṃ. Tato nāvāya bhaṇḍaṃ otāretvā therassa ekaṃ koṭṭhāsaṃ katvā - “ayaṃ, bhante, tumhākaṃ koṭṭhāso”ti āhaṃsu. Thero - “mayhaṃ visuṃ koṭṭhāsakiccaṃ natthi, satthā pana tumhehi diṭṭhapubbo”ti. Na diṭṭhapubbo, bhanteti. Tena hi iminā satthu maṇḍalamālaṃ karoṭha, evaṃ satthāraṃ

passissathāti. Te sādhu, bhanteti tena ca koṭṭhāsena attano ca koṭṭhāsehi maṇḍalamālaṃ kātuṃ ārabhiṃsu.

Satthāpi kira āraddhakālato paṭṭhāya paribhogam akāsi. Ārakkhamanussā rattiṃ obhāsam disvā “mahesakkhā devatā atthī”ti saññaṃ karimṃsu. Upāsakā maṇḍalamālaṃca bhikkhusaṅghassa ca senāsanāni niṭṭhapetvā dānasambhāram sajjetvā - “katam, bhante, amhehi attano kiccam, satthāram pakkosathā”ti therassa ārocesum. Thero sāyanhasamaye iddhiyā sāvattiṃ patvā, “bhante, vāṇijagāmaṃvāsino tumhe daṭṭhukāmā, tesam anukampam karoṭhā”ti bhagavantam yāci. Bhagavā adhivāsesi. Thero bhagavato adhivāsanaṃ veditvā sakatṭhānameva paccāgato.

Bhagavāpi ānandatheram āmantesi, - “ānanda, sve sunāparante vāṇijagāme piṇḍāya carissāma, tvaṃ ekūnapaṇcasatānaṃ bhikkhūnaṃ salākaṃ dehī”ti. Thero sādhu, bhanteti bhikkhusaṅghassa tamattham āroce tvā nabhacārikā bhikkhū salākaṃ gaṇhantūti āha. Tamdivasaṃ kuṇḍadhānatthero paṭhamaṃ salākaṃ aggahehi. Vāṇijagāmaṃvāsini “sve kira satthā āgamissati”ti gāmamajjhe maṇḍapaṃ katvā dānaggaṃ sajjayimṃsu. Bhagavā pātova sarīrapaṭijaggaṃ katvā gandhakuṭiṃ pavisitvā phalasamāpattiṃ appetvā nisīdi. Sakkassa paṇḍukambalasilāsaṃ uṇham ahosi. So kiṃ idanti āvajjetvā satthu sunāparantagamaṃ disvā vissakammaṃ āmantesi - “tāta ajja bhagavā timattāni yojanasatāni piṇḍacāram karissati, pañca kūṭāgārasatāni māpetvā jetavanadvārakoṭṭhamatthake gamanasajjāni katvā ṭhapehi”ti. So tathā akāsi. Bhagavato kūṭāgāram catumukhaṃ ahosi, dvinnam aggasāvakaṃ dvimukhāni, sesāni ekamukhāni. Satthā gandhakuṭito nikkhamma paṭipāṭiyā ṭhapitakūṭāgāresu dhurakūṭāgāram pāvīsi. Dve aggasāvake ādiṃ katvā ekūnapaṇcabhikkhusatānīpi kūṭāgāram gantvā nisinnā ahesum. Ekaṃ tucchakūṭāgāram ahosi, pañcapi kūṭāgārasatāni ākāse uppatimṃsu.

Satthā saccabandhapabbataṃ nāma patvā kūṭāgāram ākāse ṭhapesi. Tasmīṃ pabbate saccabandho nāma micchādīṭṭhikatāpaso mahājanaṃ micchādīṭṭhiṃ uggaṇhāpento lābhaggaṃyaggaṃpattatto hutvā vasati. Abbhantare cassa antocāṭiyam padīpo viya arahattassa upanissayo jalati. Tam disvā dhammamassa kathessāmīti gantvā dhammaṃ desesi. Tāpaso desanāpariyosāne arahattaṃ pāpuṇi, maggenevāssa abhiññā āgatā. Ehibhikkhu hutvā iddhimayapattacīvaradharo hutvā kūṭāgāram pāvīsi.

Bhagavā kūṭāgāragatehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vāṇijagāmaṃ gantvā kūṭāgārāni adissamānāni katvā vāṇijagāmaṃ pāvīsi. Vāṇijā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā satthāram makulakārāmaṃ nayimṃsu. Satthā maṇḍalamālaṃ pāvīsi. Mahājano yāva satthā bhattadarathaṃ paṭipassambheti, tāva pātārāsaṃ katvā uposathaṅgāni samādāya bahuṃ gandhaṃca pupphaṃca ādāya dhammassavanatthāya ārāmaṃ paccāgamāsi. Satthā dhammaṃ desesi. Mahājanassa bandhanamokkho jāto, mahantaṃ buddhakolāhalaṃ ahosi.

Satthā mahājanassa saṅghattham katipāham tattheva vasi, aruṇam pana mahāgandhakuṭiyamyeva utṭhapesi. Tattha katipāham vasitvā vāṇijagāme piṇḍāya caritvā “tvaṃ idheva vasāhi”ti punṇattheram nivattetvā antare nammadānadī nāma atthi, tassā tīram agamāsi. Nammadānāgarājā satthu paccuggamaṃ katvā nāgabhavanaṃ pavesetvā tiṇṇam ratanānaṃ sakkāram akāsi. Satthā tassa dhammaṃ kathetvā nāgabhavanā nikkhami. So - “mayham, bhante, paricaritabbaṃ

dethā''ti yāci, bhagavā nammadānadītīre padacetiyaṃ dassesi. Taṃ vīcīsu āgatāsu pidhīyati, gatāsu vivarīyati, mahāsakkārappattaṃ ahosi. Satthā tato nikkhamma saccabandhapabbataṃ gantvā saccabandhaṃ āha - ''tayā mahājano apāyamaḡge otārito, tvaṃ idheva vasitvā etesaṃ laddhiṃ vissajjāpetvā nibbānamagge patiṭṭhāpehī''ti. Sopi paricaritabbaṃ yāci. Satthā ghanapiṭṭhipāsāṇe allamattikapiṇḍamhi lañcanaṃ viya padacetiyaṃ dassesi, tato jetavanameva gato. Etamatthaṃ sandhāya tenevantaravassenātiādi vuttaṃ.

Parinibbāyīti anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Mahājano therassa satta divasāni sarīrapūjaṃ katvā bahūni gandhakaṭṭhāni samodhānetvā sarīraṃ jhāpetvā dhātuyo ādāya cetiyaṃ akāsi. Sambahulā bhikkhūti therassa ālāhane ṭhitabhikkhū. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Puṇṇovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Nandakovādasuttavaṇṇanā

398. Evaṃ me sutanti nandakovādasuttaṃ. Tattha tena kho pana samayenāti bhagavā mahāpajāpatiyā yācito bhikkhunisaṅghaṃ uyyojetvā bhikkhusaṅghaṃ sannipātetvā - ''therā bhikkhū vārena bhikkhuniyo ovaḍantū''ti saṅghassa bhāraṃ akāsi. Taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Tattha pariyāyenāti vārena. Na icchatīti attano vāre sampatte dūraṃ gāmaṃ vā gantvā sūcikkammādīni vā ārabhitvā ''ayaṃ nāmassa papañco''ti vadāpesi. Imaṃ pana pariyāyena ovādaṃ bhagavā nandakattherasseva kāraṇā akāsi. Kasmā? Imāsañhi bhikkhunīnaṃ therāṃ disvā cittaṃ ekaggaṃ hoti pasīdati. Tena tā tassa ovādaṃ sampaṭicchitukāmā, dhammakathaṃ sotukāmā. Tasmā bhagavā - ''nandako attano vāre sampatte ovādaṃ dassati, dhammakathaṃ kathessatī''ti vārena ovādaṃ akāsi. Thero pana attano vāraṃ na karoti, kasmāti ce? Tā kira bhikkhuniyo pubbe therassa jambudīpe rajjaṃ kārentassa orodhā ahesuṃ. Thero pubbenivāsañāṇena taṃ kāraṇaṃ ñatvā cintesi - ''maṃ imassa bhikkhunisaṅghassa majjhe nisinnaṃ upamāyo ca kāraṇāni ca āharitvā dhammaṃ kathayamānaṃ disvā añño pubbenivāsañāṇalābhī bhikkhu imaṃ kāraṇaṃ oloketvā 'āyasmā nandako yāvajjādivasā orodhe na vissajjeti, sobhatāyamaṃyasmā orodhaparivuto'ti vattabbaṃ maññeyyā''ti. Etamatthaṃ sampassamāno thero attano vāraṃ na karoti. Imāsañca kira bhikkhunīnaṃ therasseva desanā sappāyā bhavissatīti ñatvā atha kho bhagavā āyasmantaṃ nandakaṃ āmantesi.

Tāsaṃ bhikkhunīnaṃ pubbe tassa orodhabhāvajānanatthaṃ idaṃ vatthuaṃ - pubbe kira bārāṇasiyaṃ pañca dāsasatāni pañca dāsisatāni cāti jaṅghasahassaṃ ekatova kammaṃ katvā ekasmiṃ ṭhāne vasi. Ayaṃ nandakatthero tasmīṃ kāle jeṭṭhakadāso hoti, gotamī jeṭṭhakadāsī. Sā jeṭṭhakadāsassa pādaparicārikā ahosi paṇḍitā byattā. Jaṅghasahassampi puññakammaṃ karontaṃ ekato karoti. Atha vassūpanāyikasamaye pañca paccekabuddhā nandamūlakapabbhārato isipatane otarivā nagare piṇḍāya caritvā isipatanameva gantvā - ''vassūpanāyikakuṭiyā atthāya hatthakammaṃ yācissāmā''ti cīvaraṃ pārupitvā sāyanhasamaye nagaraṃ pavisitvā seṭṭhissa gharadvāre atṭhaṃsu. Jeṭṭhakadāsī kuṭaṃ gahetvā udakatitthaṃ gacchantī paccekabuddhe nagaraṃ pavisante addasa. Seṭṭhi tesam āgatakāraṇaṃ sutvā ''amhākaṃ okāso natthi, gacchantū''ti āha.

Atha te nagarā nikkhamante jeṭṭhakadāsī kuṭaṃ gahetvā pavisantī disvā kuṭaṃ

otāretvā vanditvā onamitvā mukhaṃ pidhāya - “ayyā nagaraṃ pavitṭhamattāva nikkhantā, kiṃ nu kho”ti pucchi. Vassūpanāyikakuṭiyā hatthakammaṃ yācituṃ āgamimhāti. Laddhaṃ, bhanteti. Na laddhaṃ upāsiketi? Kiṃ panesā kuṭi issareheva kātabbā, duggatehipi sakkā kātunti. Yena kenaci sakkāti? Sādhū, bhante, mayaṃ karissāma. Sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathāti nimantetvā udakaṃ netvā puna kuṭaṃ gahetvā āgamma titthamagge ṭhatvā āgatā avasesadāsiyo “ettheva hothā”ti vatvā sabbāsaṃ āgatakāle āha - “amma kiṃ niccameva parassa dāsakammaṃ karissatha, udāhu dāsabhāvato muccituṃ icchathā”ti? Ajjeva muccitumicchāma ayyeti. Yadi evaṃ mayā pañca paccekabuddhā hatthakammaṃ alabhantā svātanāya nimantitā, tumhākaṃ sāmikehi ekadivasaṃ hatthakammaṃ dāpethāti. Tā sādhiṭi sampatichitvā sāyaṃ aṭavito āgatakāle sāmikānaṃ ārocesuṃ. Te sādhiṭi jeṭṭhakadāsassa gehadvāre sannipatiṃsu.

Atha ne jeṭṭhakadāsī sve tātā paccekabuddhānaṃ hatthakammaṃ dethāti ānisaṃsaṃ ācikkhitvā yepi na kātukāmā, te gāhena ovādena tajjetvā paṭicchāpesi. Sā punadivase paccekabuddhānaṃ bhattaṃ datvā sabbesaṃ dāsaputtānaṃ saññaṃ adāsi. Te tāvadeva araññaṃ pavisitvā dabbasambhāre samodhānetvā satāṃ satāṃ hutvā ekekakuṭiṃ ekekacaṅkamanādiparivāraṃ katvā mañcapīṭhapānīyaparibhojanīyabhājanādīni ṭhapetvā paccekabuddhe temāsaṃ tattha vasanatthāya paṭiññaṃ kāretvā vārabhikkhaṃ paṭṭhapesuṃ. Yo attano vāradivase na sakkoti. Tassa jeṭṭhakadāsī sakagehato āharitvā deti. Evaṃ temāsaṃ jaggitvā jeṭṭhakadāsī ekekaṃ dāsaṃ ekekaṃ sāṭakaṃ vissajjāpesi. Pañca thūlasāṭakasatāni ahesuṃ. Tāni parivattāpetvā pañcannaṃ paccekabuddhānaṃ ticīvarāni katvā adāsi. Paccekabuddhā yathāphāsukaṃ agamaṃsu. Tampi jaṅghasahassaṃ ekato kusalaṃ katvā kāyassa bhedā devaloke nibbatti. Tāni pañca mātugāmasatāni kālena kālaṃ tesāṃ pañcannaṃ purisasatānaṃ gehe honti, kālena kālaṃ sabbāpi jeṭṭhakadāsaputtasseva gehe honti. Atha ekasmiṃ kāle jeṭṭhakadāsaputto devalokato cavitvā rājakule nibbatto. Tāpi pañcasatā devakañña mahābhogakulesu nibbattitvā tassa rajje ṭhitassa gehaṃ agamaṃsu. Etena niyāmena saṃsarantiyo amhākaṃ bhagavato kāle koliyanagare devadahanagare ca khattiyakulesu nibbattā.

Nandakattheropi pabbajitvā arahattaṃ patto, jeṭṭhakadāsīdhītā vayaṃ āgamma suddhodanamahārājassa aggamahesiṭṭhāne ṭhitā, itarāpi tesāṃ tesāṃ rājaputtānaṃyeva gharaṃ gatā. Tāsaṃ sāmikā pañcasatā rājakumārā udakacumbaṭakalahe satthu dhammadesanaṃ sutvā pabbajitā, rājadhītaro tesāṃ ukkaṇṭhanatthaṃ sāsaṃ pesesuṃ. Te ukkaṇṭhite bhagavā kuṇāladahaṃ netvā sotāpattiphale patiṭṭhapetvā mahāsamayadivase arahatte patiṭṭhāpesi. Tāpi pañcasatā rājadhītaro nikkhamitvā mahāpajāpatiyā santike pabbajiṃsu. Ayamāyasmā nandako ettāva tā bhikkhuniyoti evametaṃ vatthu dīpetabbaṃ.

Rājakārāmoti pasenadinā kārīto nagarassa dakkhiṇadisābhāge thūpārāmasadise ṭhāne vihāro.

399. Sammappaññāya sudiṭṭhanti hetunā kāraṇena vipassanāpaññāya yāthāvasarasato diṭṭhaṃ.

401. Tajjaṃ tajjanti taṃsabhāvaṃ taṃsabhāvaṃ, atthato pana taṃ taṃ paccayaṃ paṭicca tā tā vedanā uppajjantīti vuttaṃ hoti.

402. Pagevassa chāyāti mūlādīni nissāya nibbattā chāyā paṭhamataraṃyeva aniccā.

413. Anupahaccāti anupahanitvā. Tattha maṃsaṃ piṇḍaṃ piṇḍaṃ katvā cammaṃ alliyāpento maṃsakāyaṃ upahanati nāma. Cammaṃ baddhaṃ baddhaṃ katvā maṃse alliyāpento maṃsakāyaṃ upahanati nāma. Evaṃ akatvā. Vilimaṃsaṃ nhārubandhananti sabbacamme laggavilīpanamaṃsameva. Antarākilesasaṃyojanabandhananti sabbaṃ antarakilesameva sandhāya vuttaṃ.

414. Satta kho panimeti kasmā āhāti? Yā hi esā paññā kilese chindatīti vuttā, sā na ekikāva attano dhammatāya chindituṃ sakkoti. Yathā pana kuṭhārī na attano dhammatāya chejjaṃ chindati, purisassa tajjaṃ vāyāmaṃ paṭicceva chindati, evaṃ na vinā chahi bojjhaṅgehi paññā kilese chindituṃ sakkoti. Tasmā evamāha. Tena hīti yena kāraṇena tayā cha ajjhakkāni āyatanāni, cha bāhirāni, cha viññāṇakāye, dīpopamaṃ, rukkhopamaṃ, gāvūpamaṃca dassetvā sattahi bojjhaṅgehi āsavakkhayena desanā niṭṭhapitā, tena kāraṇena tvaṃ svepi tā bhikkhuniyo teneva ovādena ovadeyyāsīti.

415. Sā sotāpannāti yā sā guṇehi sabbapacchimikā, sā sotāpannā. Sesā pana sakadāgāmianāgāminiyo ca khīṇāsavā ca. Yadi evaṃ kathaṃ paripuṇṇasaṅkappāti. Ajjhāsayapāripūriyā. Yassā hi bhikkhuniyā evamahosi - “kadā nu kho ahaṃ ayyassa nandakassa dhammadesanaṃ suṇantī tasmimyeva āsane sotāpattiphalaṃ sacchikareyya”nti, sā sotāpattiphalaṃ sacchākāsī. Yassā ahosi “sakadāgāmiphalaṃ anāgāmiphalaṃ arahatta”nti, sā arahattaṃ sacchākāsī. Tenāha bhagavā “attamaṇā ceva paripuṇṇasaṅkappā cā”ti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Nandakovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Rāhulovādasuttavaṇṇanā

416. Evaṃ me sutanti rāhulovādasuttaṃ. Tattha vimutti-paripācanīyāti vimuttiṃ paripācentīti vimutti-paripācanīyā. Dhammāti pannarasa dhammā. Te saddhindriyādīnaṃ visuddhikāraṇavasena veditabbā. Vuttañhetuṃ -

“Assaddhe puggale parivajjayato, saddhe puggale sevato bhajato payirupāsato pasādanīye suttante paccavekkhato imehi tīhākārehi saddhindriyaṃ visujjhati. Kusīte puggale parivajjayato āraddhavīriye puggale sevato bhajato payirupāsato sammappadhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi vīriyindriyaṃ visujjhati. Muṭṭhassatī puggale parivajjayato upaṭṭhitassatī puggale sevato bhajato payirupāsato satipaṭṭhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi satindriyaṃ visujjhati. Asamāhite puggale parivajjayato samāhite puggale sevato bhajato payirupāsato jhānavimokkhe paccavekkhato imehi tīhākārehi samādhindriyaṃ visujjhati. Duppaññe puggale parivajjayato paññavante puggale sevato bhajato payirupāsato gambhīraññācariyaṃ paccavekkhato imehi tīhākārehi paññindriyaṃ visujjhati. Iti ime pañca puggale parivajjayato pañca puggale sevato bhajato payirupāsato pañca suttantakkhandhe paccavekkhato imehi pannarasahi ākārehi imāni pañcindriyāni visujjhantī”ti.

Aparepi pannarasa dhammā vimutti-paripācanīyā - saddhādīni pañcimāni indriyāni, aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññāti, imā pañca nibbedhabhāgiyā saññā, meghiyattherassa kathitā kalyāṇamittatādayo

pañcadhammāti. Kāya pana velāya bhagavato etadahosīti. Paccūsasamaye lokam volokentassa.

419. Anekānaṃ devatāsahassānanti āyasmatā rāhulena padumuttarassa bhagavato pādamūle pālitanāgarājakāle patthanaṃ paṭṭhapentena saddhiṃ patthanaṃ paṭṭhapitadevatāyeva. Tāsu pana kāci bhūmaṭṭhakā devatā, kāci antalikkhakā, kāci cātumahārājikā, kāci devaloke, kāci brahmaloke nibbattā. Imasmiṃ pana divase sabbā ekaṭṭhāne andhavanasmimīyeva sannipatitā. Dhammacakkhanti upāliovāda-dīghanakhasuttesu paṭhamamaggo dhammacakkhanti vutto, brahmāyusutte tīṇi phalāni, imasmiṃ sutte cattāro maggā, cattāri ca phalāni dhammacakkhanti veditabbāni. Tattha hi kāci devatā sotāpannā ahesuṃ, kāci sakadāgāmī, anāgāmī, khīṇāsavā. Tāsañca pana devatānaṃ ettakāti gaṇanavasena paricchedo natthi. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Rāhulovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Chachakkasuttavaṇṇanā

420. Evaṃ me sutanti chachakkasuttaṃ. Tattha ādikalyāṇantiādimhi kalyāṇaṃ bhaddakaṃ niddosaṃ katvā desessāmi. Majjhapariyosānesupī eseva nayo. Iti bhagavā ariyavaṃsaṃ navahi, mahāsatipaṭṭhānaṃ sattahi, mahāassapuraṃ sattahiyeva padehi thomesi. Idaṃ pana suttaṃ navahi padehi thomesi.

Veditabbānīti sahavipassanena maggena jānitabbāni. Manāyatanena tebhūmakacittameva kathitaṃ, dhammāyatanena bahiddhā tebhūmakadhammā ca, manoviññāṇena t̐hapetvā dve pañcaviññāṇāni sesaṃ bāvisatividhaṃ lokiyavipākacittaṃ. Phassavedanā yathāvuttavipākaviññāṇasampayuttāva. Taṇhāti vipākavedanāpaccayā javanakkhaṇe uppannataṇhā.

422. Cakkhu attāti pāṭiyekko anusandhi. Heṭṭhā kathitānañhi dvinnaṃ saccānaṃ anattabhāvadassanattaṃ ayaṃ desanā āraddhā. Tattha na upapajjati na yujjati. Vetīti vigacchati nirujjhati.

424. Ayaṃ kho pana, bhikkhavi ayampi pāṭiyekko anusandhi. Ayañhi desanā tiṇṇaṃ gāhānaṃ vasena vaṭṭaṃ dassetuṃ āraddhā. Dukkhaṃ samudayoti dvinnaṃ saccānaṃ vasena vaṭṭaṃ dassetuntipi vadantiyeva. Etaṃ mamātiādīsu taṇhāmānadiṭṭhigāhāva veditabbā. Samanupassatīti gāhattayavasena passati.

Evaṃ vaṭṭaṃ dassetvā idāni tiṇṇaṃ gāhānaṃ paṭipakkhavasena, nirodho maggoti imesaṃ vā dvinnaṃ saccānaṃ vasena vivaṭṭaṃ dassetuṃ ayaṃ kho panātiādīmāha. Netaṃ mamātiādīni taṇhādīnaṃ paṭisedhavanāni. Samanupassatīti aniccaṃ dukkhamanattāti passati.

425. Evaṃ vivaṭṭaṃ dassetvā idāni tiṇṇaṃ anusayānaṃ vasena puna vaṭṭaṃ dassetuṃ cakkhuñca, bhikkhavi etiādīmāha. Tattha abhinandatītiādīni taṇhādiṭṭhivaseneva vuttāni. Anusetīti appahīno hoti. Dukkhasatī vaṭṭadukkhakilesadukkhassa.

426. Evaṃ tiṇṇaṃ anusayānaṃ vasena vaṭṭaṃ kathetvā idāni tesam paṭikkhepavasena vivaṭṭaṃ dassento puna cakkhuñcātiādīmāha. Avijjaṃ pahāyāti vaṭṭamūlikaṃ avijjaṃ pajahitvā. Vijjanti arahattamaggavijjaṃ uppādetvā.

427. Tḥānametaṃ vijjatīti ettakeneva kathāmaggena vaṭṭavivaṭṭavasena desanaṃ matthakaṃ pāpetvā puna tadeva sampiṇḍetvā dassento evaṃ passaṃ, bhikkhavietiādimāha. Saṭṭhimattānaṃ bhikkhūnanti ettha anacchariyametaṃ, yaṃ sayameva tathāgate desente saṭṭhi bhikkhū arahattaṃ pattā. Imañhi suttaṃ dhammasenāpatimhi kathentepi saṭṭhi bhikkhū arahattaṃ pattā, mahāmoggallāne kathentepi, asītimahātheresu kathentesupi pattā eva. Etampi anacchariyaṃ. Mahābhiñṇappattā hi te sāvaka.

Aparabhāge pana tambapaṇṇidīpe māleyyadevatthero nāma heṭṭhā lohapāsāde idaṃ suttaṃ kathesi. Tadāpi saṭṭhi bhikkhū arahattaṃ pattā. Yathā ca lohapāsāde, evaṃ thero mahāmaṇḍapepi idaṃ suttaṃ kathesi. Mahāvihārā nikkhamitvā cetiyapabbataṃ gato, tatthāpi kathesi. Tato sākiyavaṃsavihāre, kūṭālivihāre, antarasobbhe, muttaṅgaṇe, vātakapabbate, pācinagharake, dīghavāpiyaṃ, lokandare, nomaṇḍalatale kathesi. Tesupi tḥānesu saṭṭhi saṭṭhi bhikkhū arahattaṃ pattā. Tato nikkhamitvā pana thero cittalapabbataṃ gato. Tadā ca cittalapabbatavihāre atirekasatṭhivasso mahāthero, pokkharaṇiyaṃ kuruvakatitthaṃ nāma paṭicchannaṭṭhānaṃ atthi, tattha thero nhāyissāmīti otiṇṇo. Devatthero tassa santikaṃ gantvā nhāpemi, bhanteti āha. Thero paṭisanthāreneva - “māleyyadevo nāma atthīti vadanti, so ayaṃ bhavissatī”ti ñatvā tvaṃ devoti āha. Āma, bhanteti. Saṭṭhivassaddhānaṃ me, āvuso, koci sarīraṃ hatthena phusituṃ nāma na labhi, tvaṃ pana nhāpehīti uttaritvā tīre nisīdi.

Thero sabbampi hatthapādādiparikammaṃ katvā mahātheraṃ nhāpesi. Taṃ divasañca dhammassavanadivaso hoti. Atha mahāthero - “deva amhākaṃ dhammadānaṃ dātuṃ vaṭṭatī”ti āha. Thero sādhu, bhanteti sampatiṇṇi. Atthaṅgate sūriye dhammassavanaṃ ghosesuṃ. Atikkantasaṭṭhivassāva saṭṭhi mahātherā dhammassavanatthaṃ agamaṃsu. Devatthero sarabhāṇāvasāne imaṃ suttaṃ ārabhi, suttantapariyosāne ca saṭṭhi mahātherā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Tato tissamahāvihāraṃ gantvā kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Tato nāgamahāvihāre kālakacchagāme kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Tato kalyāṇiṃ gantvā tattha cātuddase heṭṭhāpāsāde kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Uposathadivase uparipāsāde kathesi, tasmimpi saṭṭhi therāti evaṃ devatthereyeva idaṃ suttaṃ kathente saṭṭhiṭṭhānesu saṭṭhi saṭṭhi janā arahattaṃ pattā.

Ambilakālakavihāre pana tipīṭakacūḷanāgatthere imaṃ suttaṃ kathente manussapariyosā gāvutaṃ ahosi, devapariyosā yojanikā. Suttapariyosāne saḥassabhikkhū arahattaṃ pattā, devesu pana tato tato ekekova puthujjano ahosīti.

Papañcasūdanīyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Chachakkasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Mahāsaḷāyatanikasuttavaṇṇanā

428. Evaṃ me sutanti mahāsaḷāyatanikasuttaṃ. Tattha mahāsaḷāyatanikanti mahantānaṃ channaṃ āyatanānaṃ jotakaṃ dhammapariyāyaṃ.

429. Ajānanti saḥavipassanena maggena ajānanto. Upacayaṃ gacchantīti vuḍḍhiṃ gacchanti, vasibhāvaṃ gacchantīti attho. Kāyikāti pañcadvārikadarathā. Cetasikāti manodvārikadarathā. Santāpādīsupi eseva nayo.

430. Kāyasukhanti pañcadvārikasukhaṃ. Cetosukhanti manodvārikasukhaṃ. Ettha ca pañcadvārikajavanena samāpajjanaṃ vā vuṭṭhānaṃ vā natthi, uppannamattakameva hoti. Manodvārikena sabbam hoti. Ayañca maggavuṭṭhānassa paccayabhūtā balavavipassanā, sāpi manodvārikeneva hoti.

431. Tathābhūtassāti kusalacittasampayuttacetosukhasamaṅgībhūtassa. Pubbeva kho panassāti assa bhikkhuno vācākamantājiṇvā pubbasuddhikā nāma ādito paṭṭhāya parisuddhāva honti. Diṭṭhisāṅkappavāyāmasatisamādhisaṅkhātāni pana pañcaṅgāni sabbatthakakārāpakaṅgāni nāma. Evaṃ lokuttaramaggo aṭṭhaṅgiko vā sattaṅgiko vā hoti.

Vitaṇḍavādī pana “yā yathābhūtassa diṭṭhī”ti imeva suttapadesaṃ gahetvā “lokuttaramaggo pañcaṅgiko”ti vadati. So - “evamassāyaṃ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṃ gacchatī”ti iminā anantaravacaneneva paṭisedhitabbo. Uttari ca evaṃ saññāpetabbo - lokuttaramaggo pañcaṅgiko nāma natthi, imāni pana pañca sabbatthakakārāpakaṅgāni maggakkhaṇe virativasena pūrenti. “Yā catūhi vacīduccaritehi ārati viratī”ti evaṃ vuttaviratīsu hi micchāvācaṃ pajahati, sammāvācaṃ bhāveti, evaṃ sammāvācaṃ bhāventassa imāni pañcaṅgikāni na vinā, saheva viratiyā pūrenti. Sammākamantājiṇesupi eseva nayo. Iti vacīkamantājiṇi ādito paṭṭhāya parisuddhāneva vaṭṭanti. Imāni pana pañca sabbatthakakārāpakaṅgāni virativasena paripūrentīti pañcaṅgiko maggo nāma natthi. Subhaddasuttepi cetam vuttaṃ - “yasmiṃ kho, subhadda, dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti. Aññesu ca anekesu suttasatesu aṭṭhaṅgikova maggo āgatoti.

433. Cattāropi satipaṭṭhānāti maggasampayuttāva cattāro satipaṭṭhānā. Sammappadhānādīsipi eseva nayo. Yuganandhāti ekakkhaṇikayuganandhā. Etehi aññasmim khaṇe samāpatti, aññasmim vipassanāti. Evaṃ nānākkhaṇikāpi honti, ariyamagge pana ekakkhaṇikā.

Vijjā ca vimutti cāti arahattamaggavijjā ca phalavimutti ca. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāsaḷāyatanikasuttavaṇṇanā nīṭṭhitā.

8. Nagaravindeyyasuttavaṇṇanā

435. Evaṃ me sutanti nagaravindeyyasuttaṃ. Tattha samavisamaṃ carantīti kālena samaṃ caranti, kālena visamaṃ. Samacariyampi hetanti samacariyampi hi etaṃ.

437. Ke ākārāti kāni kārāṇāni? Ke anvayāti kā anubuddhiyo? Natthi kho pana tatthāti kasmā āha, nanu araññe haritatinacampakavanādivasena atimanuññā rūpādayo pañca kāmaguṇā atthīti? No natthi. Na panetaṃ vanasaṇḍena kathitaṃ, itthirūpādīni pana sandhāyetaṃ kathitaṃ. Tāni hi purisassa cittaṃ pariyādāya tiṭṭhanti. Yathāha - “nāhaṃ, bhikkhave, aññaṃ ekarūpampi samanupassāmi, yaṃ evaṃ purisassa cittaṃ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṃ, bhikkhave, itthirūpaṃ. Itthirūpaṃ, bhikkhave, purisassa cittaṃ pariyādāya tiṭṭhati”ti vitthāretabbaṃ. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

9. Piṇḍapātapārisuddhisuttavaṇṇanā

438. Evaṃ me sutanti piṇḍapātapārisuddhisuttaṃ. Tattha paṭisallānāti phalasaṃpattito.

Vipassannānīti okāsavasenetaṃ vuttaṃ. Phalasaṃpattito hi vuṭṭhitassa pañcahi pasādehi paṭiṭṭhitokāso vippassanno hoti, chavivaṇṇo parisuddho. Tasmā evamāha. Suññatavihārenāti suññataphalasaṃpattivihārena. Mahāpurisavihāroti buddhapacceka buddhatathāgatamahāsāvakaṇaṃ mahāpurisaṇaṃ vihāro. Yena cāhaṃ maggenātiādīsu vihārato paṭṭhāya yāva gāmassa indakhilā esa pavatṭhamaggo nāma, antogāmaṃ pavasitvā gehapaṭipāṭiyā caritvā yāva nagaradvārena nikkhamaṇā esa caritabbapadeso nāma, bahi indakhilato paṭṭhāya yāva vihārā esa paṭikkantaṃ maggo nāma. Paṭighaṃ vāpi cetasoti citte paṭihaññanakilesajātaṃ kiñci atthi natthīti. Ahorattānusikkhināti divasañca rattiñca anusikkhanta.

440. Pahīnā nu kho me pañca kāmagaṇātiādīsu ekabhikkhussa paccavekkhaṇā nānā, nānābhikkhūnaṃ paccavekkhaṇā nānāti. Kathaṃ? Eko hi bhikkhu pacchābhataṃ piṇḍapātapāṭikkanto pattaṭṭhāraṃ paṭisaṃmetvā vivittokāse nisinna paccavekkhati “pahīnā nu kho me pañcakāmagaṇā”ti. So “appahīnā”ti ñatvā vīriyaṃ paggayha anāgāmiṃ maggena pañcakāmagaṇikaṇaṃ samugghāṭetvā maggānantaraṃ phalaṃ phalānantaraṃ maggaṃ tato vuṭṭhāya paccavekkhanto “pahīnā”ti pajānāti. Nīvaraṇādisupi eseṇa nayo. Etesaṃ pana arahattaṃ maggena pahānādīni honti, evaṃ ekabhikkhussa nānāpaccavekkhaṇā hoti. Etāsu pana paccavekkhaṇāsu añño bhikkhu ekaṃ paccavekkhaṇaṃ paccavekkhati, añño ekanti evaṃ nānābhikkhūnaṃ nānāpaccavekkhaṇā hoti. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdanīyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Piṇḍapātapārisuddhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Indriyabhāvanāsuttavaṇṇanā

453. Evaṃ me sutanti indriyabhāvanāsuttaṃ. Tattha gajaṅgalāyanti evaṃnāmake nigame. Suveḷuvaneti suveḷu nāma ekā rukkhajāti, tehi sañchanno mahāvanasaṇḍo, tattha viharati. Cakkhunā rūpaṃ na passati, sotena saddaṃ na suṇātīti cakkhunā rūpaṃ na passitabbaṃ, sotena saddo na sotabboti evaṃ desetīti adhippāyena vadati.

Aññathā ariyassa vinayeti iminā bhagavā attano sāsane asadisāya indriyabhāvanāya kathanatthaṃ ālayaṃ akāsi. Athāyasmā ānando - “sathā ālayaṃ dasseti, handāhaṃ imissaṃ parisati bhikkhusaṅghassa indriyabhāvanākathaṃ kāremī”ti sathhāraṃ yācanto etassa bhagavātiādīmāha. Athassa bhagavā indriyabhāvanaṃ kathento tena hānandātiādīmāha.

454. Tatha yadidaṃ upekkhāti yā esā vipassanupekkhā nāma, esā santā esā paṇītā, atappikāti attho. Iti ayaṃ bhikkhu cakkhuvāre rūpārammaṇampi itṭhe ārammaṇe manāpaṃ, anitṭhe amanāpaṃ, majjhatte manāpāmanāpañca cittaṃ, tassa rajjitaṃ vā dussitaṃ vā muyhitaṃ vā adatvāva pariggahetvā vipassanaṃ majjhatte ṭhapeti. Cakkhumāti sampannacakkhuvissuddhanetto. Cakkhābādhikassa hi uddhaṃ ummīlananimmīlanaṃ na hoti, tasmā so na gahito.

456. Īsakamponeti rathīsā viya utṭhahitvā ṭhite.

461. Paṭikūle appaṭikūlasaññītiādīsu paṭikūle mettāpharaṇena vā dhātuso upasaṃhārena vā appaṭikūlasaññī viharati. Appaṭikūle asubhapharaṇena vā aniccato upasaṃhārena vā paṭikūlasaññī viharati. Sesapadesupi eseṇa nayo. Tadubhayaṃ abhinivajjetvāti majjhatto hutvā viharitukāmo kiṃ karotīti? Itṭhāniṭṭhesu āpāthagatesu neva somanassiko na domanassiko hoti. Vuttañhetam -

“Katham paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati? Anīṭṭhasmiṃ vatthusmiṃ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṃharati, evaṃ paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati. Kathaṃ appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati? Itṭhasmiṃ vatthusmiṃ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṃharati, evaṃ appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati. Kathaṃ paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī viharati? Anīṭṭhasmiṃca itṭhasmiṃca vatthusmiṃ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṃharati. Evaṃ paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī viharati. Kathaṃ appaṭikūle ca paṭikūle ca paṭikūlasaññī viharati? Itṭhasmiṃca anīṭṭhasmiṃca vatthusmiṃ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṃharati, evaṃ appaṭikūle ca paṭikūle ca paṭikūlasaññī viharati. Kathaṃ paṭikūle ca appaṭikūle ca tadubhayaṃ abhinivajjetvā upekkhako viharati sato sampajāno? Idha bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno...pe... manasā dhammaṃ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṃ paṭikūle ca appaṭikūle ca tadubhayaṃ abhinivajjetvā upekkhako viharati sato sampajāno”ti.

Imesu ca tīsu nayesu paṭhamanaye manāpaṃ amanāpaṃ manāpāmanāpanti saṃkilesaṃ vaṭṭati, nikkilesaṃ vaṭṭati. Duttiyanaye saṃkilesaṃ, tatiyanaye saṃkilesanikkilesaṃ vaṭṭati. Puna vuttaṃ - “paṭhamam saṃkilesaṃ vaṭṭati, duttiyaṃ saṃkilesampi nikkilesampi, tatiyaṃ nikkilesameva vaṭṭati”ti. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdanīyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Indriyabhāvanāsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathā niṭṭhitā.

Yo cāyaṃ “sabbadhammālapariyāyaṃ vo, bhikkhave, desissāmi”ti āraddhattā ādikalyāṇo, majjhe “suttaṃ geyyaṃ veyyākaraṇaṃ gāthā udānaṃ itivuttakaṃ jātakaṃ abbhutadhammaṃ vedalla”nti vacanato majjhekalyāṇo, sannīṭṭhāne “ariyo bhāvitindriyo”ti vacanato pariyośanakalyāṇoti tivīdhakalyāṇo majjhimanikāyo “mahāvīpassanā nāmāya”nti vutto, so vaṇṇanāvasena samatto hoti.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca -

Āyācito sumatinā therena bhadantabuddhamittena,
Pubbe mayūradūtaṭṭhanamhi saddhiṃ nivasantena.

Paravādaḍḍhiṃsanassa majjhimanikāyaṣeṭṭhassa,
Yamaṃ papañcasūdanimaṭṭhakathaṃ kātumārabhiṃ.

Sā hi mahāaṭṭhakathāya sāramādāya niṭṭhitā esā,
Sattuttarasatamattāya pāḷiyā bhāṇavārehi.

Ekūnasatṭhimatto visuddhimaggopi bhāṇavārehi,
Atthappakāsanatthāya āgamānaṃ kato yasmā.

Tasmā tena sahā'yaṃ gāthāgaṇanāyena aṭṭhakathā,
Samadhikachasaṭṭhisatamiti viññeyyā bhāṇavārānaṃ.

Samadhikachasaṭṭhisatapamāṇamiti bhāṇavārato esā,
Samayaṃ pakāsayantī mahāvihārādhivāsīnaṃ.

Mūlaṭṭhakathāsāraṃ ādāya mayā imaṃ karontena,
Yaṃ paññamupacitaṃ tena hotu loko sadā sukhitoti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyappaṭimaṇḍitena
sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena
sakasamayasaṃmayantaragahanajjhogāhanasamatthena
paññāveyyattiyasaṃnāgatena tipīṭakapariyattippabhede sātṭhakathe satthu
sāsane appaṭihataññappabhāvena mahāveyyākaraṇena
karaṇasampattijanitasukhaviniggaṭamadhurodāravacanalāvaṇṇayuttana
yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnaṭṭhisambhidāparivāre
chaḷabhiññāḍippabhedaguṇappaṭimaṇḍite uttarimaṇṣaḍḍhamme
suppaṭiṭṭhitabuddhīnaṃ theravaṃsappaḍīpānaṃ therānaṃ mahāvihāravāsīnaṃ
vaṃsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā buddhaghosoti garūhi
gahitaṇāmadheyyena therena katā ayaṃ papañcasūdanī nāma
majjhimanikāyaṭṭhakathā -

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṃ, lokanittaraṇesinaṃ;
Dassenti kulaputtānaṃ, nayaṃ diṭṭhivisuddhiyā.

Buddhoti nāmaṃpi, suddhacittassa tādino;
Lokamhi lokajetṭhassa, pavattati mahesinoti.

Papañcasūdanī nāma

Majjhimanikāyaṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 2. Η συλλογή των μεσαίου μήκους ομιλιών - Σχόλια. 3. Σχόλια για τις τελευταίες πενήντα ομιλίες. 5. Το κεφάλαιο για τις έξι αισθητήριες βάσεις έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org